

Zo fit mogelijk uw operatie in

Prehabilitatie tijdens chemotherapie

Naar het ziekenhuis? Lees eerst de informatie op www.asz.nl/brmo.

**albert
schweitzer**

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	pag. 2
1.1	Wat is prehabilitatie?	
1.2	Waarom is prehabilitatie belangrijk?	
1.3	Wanneer start u met prehabilitatie?	
1.4	Prehabilitatie afstemmen op uw situatie	
1.5	Wie begeleidt u tijdens prehabilitatie?	
1.6	Aparte patientenfolders beschikbaar	
2.	Onderdelen van het programma	pag. 5
2.1	Fysieke training	
2.2	Ademhaling trainen	
2.3	Voedingsprogramma	
2.4	Begeleiding bij stoppen met roken en alcohol	
2.5	Mentale ondersteuning	
2.6	Uw rol in uw behandeling	
3.	Metingen en vragenlijsten	pag. 11
3.1	Metingen vóór prehabilitatie	
3.2	Metingen ná prehabilitatie	
3.3	Overzicht metingen	
4.	Tot slot	pag. 13
4.1	Prehabilitatie-coördinator	
4.2	Overige betrokkenen	

1. Inleiding

Binnenkort krijgt u mogelijk een operatie. Dit is afhankelijk van hoe u op de chemotherapie reageert. Op dit moment gaan we er vanuit dat de operatie door kan gaan. Uw arts heeft met u besproken dat het belangrijk is dat u zo fit mogelijk uw operatie ingaat. Daarom bieden we u een speciaal programma aan, ook wel prehabilitatie genoemd. In deze folder vindt u onder andere algemene informatie over wat prehabilitatie precies is, waarom het belangrijk is en uit welke onderdelen het programma bestaat.

1.1 Wat is prehabilitatie?

Prehabilitatie is een programma vóór uw operatie met als doel uw algehele conditie te verbeteren.

De weken voor de operatie willen we zo goed mogelijk gebruiken om uw conditie te verbeteren. Met een goede conditie is de kans op complicaties en bijwerkingen van de behandeling kleiner en gaat het herstel vlotter.

In deze folder vindt u informatie over prehabilitatie en over wat er van u wordt verwacht tijdens deze periode. Ook worden de verschillende onderdelen van het programma en de metingen beschreven.

1.2 Waarom is prehabilitatie belangrijk?

Kanker en een operatie (eventueel in combinatie met chemotherapie) vragen vaak veel van uw lichaam. Met méér spiermassa heeft u méér spierkracht. Daarmee bent u fitter en in een betere conditie om de operatie te ondergaan. Onmisbaar voor een gezonde spieropbouw zijn beweging én goede voeding. Beweging en voeding versterken elkaar. Door training worden uw spieren geactiveerd om sterker te worden en de voeding levert bouwstoffen voor de groei van spieren.

1.3 Wanneer start u met prehabilitatie?

Het prehabilitatie-programma start enkele dagen nadat u bij de specialist bent geweest. Het programma start met een gesprek, dat noemen we een intake. Het prehabilitatie-programma begint rondom de eerste chemokuur en duurt tot de dag van de operatie. In totaal duurt het programma ongeveer 10 weken, afhankelijk van wanneer uw operatie wordt ingepland.

1.4 Prehabilitatie afstemmen op uw persoonlijke situatie

Het is belangrijk dat het prehabilitatie-programma wordt afgestemd op uw persoonlijke situatie. Het programma start daarom met intakegesprekken bij een diëtist en een fysiotherapeut in het ziekenhuis.

Tijdens de intakegesprekken krijgt u uitgebreide informatie over wat het programma inhoudt en wat er van u verwacht wordt. Daarnaast voeren de diëtist en fysiotherapeut een aantal metingen uit. Op die manier kunnen we onder andere een inschatting maken van uw conditie en kracht, uw voedingstoestand en algemeen welbevinden. Met behulp van deze informatie wordt het prehabilitatie-programma op uw persoonlijke situatie afgestemd.

1.5 Wie begeleidt u tijdens prehabilitatie?

Het prehabilitatie-programma is een samenwerking tussen verschillende afdelingen in het ziekenhuis en verschillende instellingen voor fysiotherapie. U wordt begeleid door onder andere de volgende medewerkers:

Prehabilitatie-coördinator

Fysiotherapeut

Diëtist

Medisch psycholoog (op indicatie)

Het programma is voor een deel in het ziekenhuis, voor een deel thuis en voor een deel bij een instelling voor fysiotherapie in uw regio. Tijdens de intakegesprekken krijgt u uitgebreide mondelinge en schriftelijke informatie over de onderdelen die u thuis gaat doen.

Als u vragen heeft over uw prehabilitatie, neemt u dan contact met ons op (zie het kopje 'Tot slot').

1.6 Aparte patientenfolders beschikbaar

Het prehabilitatie-programma van het Albert Schweitzer ziekenhuis wordt uitgebreid beschreven in deze drie folders:

Zo fit mogelijk uw operatie in. Prehabilitatie: algemene informatie

Voeding en uw operatie. Prehabilitatie: diëtetiek

Training thuis voor uw operatie. Prehabilitatie: fysiotherapie

De folder met algemene informatie geeft uitgebreide informatie over het hele prehabilitatie-programma. De andere twee folders met instructies zijn bedoeld om u te begeleiden bij de prehabilitatie-onderdelen die u thuis gaat doen.

2. Onderdelen van het programma

Het prehabilitatie-programma bestaat uit zes onderdelen. De onderdelen lichten we hierna toe.

Fysieke training

(Fysiotherapie)

/ Conditie en spierkracht

/ Hoog intensief: 3x per week (1 uur)

/ Laag intensief: 4x per week thuis (1 uur)

2.1 Fysieke training

Deze training bestaat uit drie onderdelen:

- *Training in het ziekenhuis* (hoog intensieve conditie- en krachttraining)

De fysiotherapeut voert tijdens uw eerste bezoek aan het ziekenhuis metingen uit om uw conditie en kracht te meten (zie hoofdstuk 3.1). Aan de hand daarvan wordt de intensiteit van de training op uw persoonlijke situatie afgestemd.

Vervolgens gaat u 2 keer per week naar de instelling voor fysiotherapie in uw regio (op maandag en vrijdag). U traint 1 uur 'intensief' onder begeleiding van een fysiotherapeut. U traint uw conditie door tegen weerstand te fietsen, alsof u tegen de wind in fietst. Ook traint u uw spierkracht met oefeningen op krachtoestellen. Draag tijdens de training makkelijk zittende kleding of sportkleding.

- *Training thuis* (laag intensieve conditietraining):

Op de dagen dat u niet bij de fysiotherapeut traint (op dinsdag, woensdag, donderdag, zaterdag en zondag) traint u zelf 1 uur per dag met een 'laag intensieve' activiteit, bijvoorbeeld wandelen of fietsen. Tijdens de eerste meting krijgt u van de fysiotherapeut uitleg hierover.

Als het niet lukt om achter elkaar een uur te wandelen of fietsen, kunt u ook een aantal keren per dag wandelen of fietsen, totdat het bij elkaar een uur is. Om een goed beeld te krijgen van uw voortgang met betrekking tot bewegen, houdt u dagelijks bij hoeveel stappen u gelopen heeft.

- *Rust*

Het is belangrijk om voldoende rust te nemen en voldoende te slapen voor een goed herstel van de trainingen.

Ademhaling trainen

(Fysiotherapie)

/ Ademhaling en ophoesten trainen (na operatie)

2.2 Ademhaling trainen

- *Ademhalingsoefeningen en oefeningen om slijm op te kunnen hoesten*

Na uw operatie is het van belang om goed door te ademen om uw longen zo goed mogelijk te gebruiken en daarmee de kans op complicaties te verkleinen. Ook als u last heeft van slijm, moet dit goed opgehoest worden. Van de fysiotherapeut ontvangt u instructies voor oefeningen die u hierbij helpen.

Voeding verbeteren

(Diëtetiek)

/Voedingsadviezen

/Eiwit- en vitaminesuppletie (dagelijks)

2.3 Voedingsprogramma

Met behulp van het voedingsprogramma ondersteunen we het effect van de training wat ten goede komt aan uw voedingstoestand. Door voldoende beweging en goede voeding verbetert uw conditie wat invloed heeft op een sneller herstel na de operatie. Het programma bestaat uit vijf onderdelen:

- Voedingstoestand bepalen
U komt voor de start van het prehabilitatie-programma bij de diëtist om uw voedingstoestand te bepalen. Dit wordt gedaan door middel van een spierkrachtmeting en een lichaamssamenstelling-meting.
- Advies over voeding
Op basis van de uitkomst van de metingen krijgt u een voedingsadvies om uw voedingstoestand voor de operatie zo optimaal mogelijk te krijgen. Daarbij krijgt u supplementen met eiwit en vitamines voor de weken vóór uw operatie. De belangrijkste bouwstof voor onze spieren zijn de eiwitten in onze voeding. Het eten van genoeg eiwit in combinatie met training zorgt voor een beter herstel van uw spieren. U krijgt van de diëtist adviezen om met uw voeding voldoende eiwitten binnen te krijgen.
- Eiwitsupplement (shake)
U ontvangt van de diëtist eiwitsupplementen om extra eiwitten binnen te krijgen, om zo het resultaat van de training te vergroten. Het eiwitsupplement neemt u in na elke training en iedere dag één uur voor het slapen gaan.
- Multivitaminen en mineralen

Door inspanning heeft uw lichaam meer vitaminen en mineralen nodig, dan dat u met voeding binnenkrijgt. Daarom krijgt u in de weken voor en na uw operatie supplementen met multivitaminen en mineralen. Dit slikt u als aanvulling op wat u dagelijks eet.

- Vitamine D

Vitamine D heeft invloed op de spierkracht. Een tekort hieraan kan zwakke spieren en spierkrampen veroorzaken. Zonlicht is de belangrijkste bron voor het aanmaken van deze vitamine. Onder andere door weinig buiten komen, ouder worden of een getinte huid heeft u een grotere kans op een tekort. Om dit te voorkomen, krijgt u vitamine D-supplementen.

Stoppen met roken begeleiden (SineFuma)

/ Nicotinevervangende therapie

/ Telefonische begeleiding (6 gesprekken)

2.4 Begeleiding bij stoppen met roken

Roken heeft een nadelige invloed op uw conditie en fitheid. Het is een strikt advies dat u stopt met roken om uw fitheid te vergroten. Daarmee wordt de kans op complicaties na de operatie verkleind. Wij kunnen u daarbij helpen. Als u (nog) rookt op het moment dat bij u de diagnose kanker is gesteld, kunt u worden aangemeld bij programma 'Stoppen met roken' van het bedrijf SineFuma. Zij benaderen u om vrijwillig met het programma mee te doen. Het programma bestaat uit:

- Telefonische begeleiding
- Nicotine-vervangende therapie

Stoppen met alcohol

Ook stoppen met alcohol is erg belangrijk om het herstel na een operatie te bevorderen en de kans op complicaties te verminderen. Het Trimbos Instituut is een onafhankelijke organisatie die veel goede informatie geeft over onderwerpen zoals roken, alcohol en drugs. Wilt u stoppen of minderen met alcohol? Dan heeft Trimbos de volgende site voor u: <https://www.alcoholinfo.nl>.

Mentale ondersteuning

(Medische Psychologie)

/ Consult psycholoog (1 uur)

/ Ontspanningsoefeningen (naar wens)

2.5 Mentale ondersteuning

In de periode rondom de diagnose en behandeling komt er veel op u af. De oncologieverpleegkundige heeft met u besproken of u last heeft van psychische klachten en of u hiervoor medicijnen gebruikt.

- Afspraak psycholoog

In overleg met u wordt een afspraak ingepland bij de psycholoog in het ziekenhuis. Deze wordt voor u standaard gemaakt, als u bekend bent met een psychiatrische diagnose, of als u aangeeft dat u regelmatig moeite heeft in contact met anderen.

Ook het minder goed kunnen omgaan met de spanning, die de operatie en de ziekenhuisopname met zich meebrengt, kan aanleiding zijn voor een gesprek met de psycholoog. U kunt dit aangeven bij de oncologieverpleegkundige.

- Ontspanningsoefeningen
U kunt naar wens gebruik maken van ademhalings- en ontspanningsoefeningen. De instructies voor deze oefeningen (inclusief bijbehorende geluidsopnamen) kunt u vinden via deze links:
https://youtu.be/0yAdn1KP1_g
<https://youtu.be/TM6jMAZNo7I>
https://youtu.be/z1_X9IVcMyA

Rol patiënt in behandeling

(Alle betrokken afdelingen)

/ Optimale informatievoorziening
/ Handboek

2.6 Rol patiënt in behandeling

Tijdens de hele behandeling proberen we zo goed mogelijk informatie te geven over alle onderdelen van de zorg. Ook zullen we u stimuleren om actief deel te nemen aan de behandeling en het prehabilitatie-programma. Op deze manier willen we u de mogelijkheid geven om zelf een bijdrage te leveren aan uw behandeling en de wachttijd tot uw operatie optimaal te benutten.

We maken hierbij onder andere gebruik van de volgende hulpmiddelen:

- Patientefolders
  - Zo fit mogelijk uw operatie in. Prehabilitatie: algemene informatie bij chemotherapie
  - Voeding en uw operatie. Prehabilitatie: diëtetiek
  - Training thuis voor uw operatie. Prehabilitatie: fysiotherapie

3. Metingen

3.1 Metingen vóór prehabilitatie

Het is belangrijk om het prehabilitatie-programma goed af te stemmen op uw persoonlijke situatie. Vóór het prehabilitatie-programma voeren we daarom verschillende metingen uit.

Metingen bij de fysiotherapeut in het ziekenhuis

Uw lichamelijke conditie wordt bepaald door uw conditie en kracht te meten. Dit doen we met de volgende testen:

- **Fietstest**
Op een hometrainer fietst u tot het moment dat het u niet meer lukt om met een bepaalde snelheid te trappen. Hiermee wordt uw conditie bepaald.
- **6 minuten wandeltest**
U loopt in 6 minuten tijd heen en weer op een recht stuk, met als doel om zoveel mogelijk meters af te leggen. Ook met deze test wordt uw conditie bepaald.
- **Krachttest**
Uw kracht wordt gemeten met oefeningen op vier krachttoestellen, waarbij u enkele keren een gewicht moet wegduwen.

Metingen bij de diëtist

De diëtist verricht de volgende metingen om een beeld te krijgen van uw voedingstoestand:

- **Bio-impedantie meting**
Met de bio-impedantiemeter bepalen we de verhouding tussen spiermassa en vetmassa in uw lichaam.
- **Handknijpkracht meting**
Met een handknijpkrachtmeter meten we de maximale kracht van de hand. Dit geeft een goede inschatting van de spierfunctie en is gerelateerd aan de totale hoeveelheid spierkracht van het lichaam.

Metingen ná prehabilitatie

Het is belangrijk dat we meten wat het effect van het programma op uw conditie, voedingstoestand en algemeen welbevinden is geweest. De metingen die u voorafgaand aan de prehabilitatie (tijdens de intakegesprekken) heeft gehad, worden daarom enkele keren herhaald na afloop van de prehabilitatie.

De metingen na prehabilitatie vinden plaats op twee momenten:

- 3 tot 4 dagen voor de operatie
- 6 weken na de operatie

3.3 Overzicht metingen

Onderstaande tabel geeft aan op welke momenten de metingen worden uitgevoerd.

Metingen	Intake	3 - 4 dagen voor operatie	Operatie	6 weken na operatie
Fysiotherapeut	x	x		
Diëtist	x	x		x
	Prehabilitatie			

4. Tot slot

4.1 Prehabilitatie-coördinator

Heeft u na het lezen van de folder nog vragen over het prehabilitatie-programma? Bel dan gerust naar de prehabilitatie-coördinator. Dat kan van maandag tot en met vrijdag tussen 08.00 - 16.30 uur via tel. (078) 652 37 86.

4.2 Overige betrokkenen

Bij specifieke vragen voor de overige betrokken afdelingen of SineFuma.

- **Fysiotherapie**
Van maandag tot en met vrijdag tussen 08.00-16.30 uur,
tel. (078) 652 37 86.
- **Diëtetiek**
Maandagochtend tussen 08.00-12.00 uur
Dinsdag en donderdag van 8.00-16.30 uur
tel. (078) 654 28 49.
- **SineFuma**
Hulp bij stoppen met roken. Van maandag tot en met vrijdag
tussen 09.00 - 17.00 uur, tel. (076) 889 51 95.

Albert Schweitzer ziekenhuis
november 2023
pavo 1795